

Milada Písková

Poznámky k samizdatové tvorbě Jiřiny Haukové

Svědomy doby a především zvěstování naděje – charakteristika příznačná pro básnickou tvorbu Jiřiny Haukové od jejího počátku až po elegické básně posledního období.

Jiřina Hauková pochází z moravského Přerova, kde získávala své první životní a literární zkušenosti jako studentka gymnázia, později redaktorka přerovského deníku *Obzor*, kam se uchýlila po uzavření vysokých škol v roce 1939. V časopise *Obzor* otiskla také svoji první báseň.

V kontextu české literatury je Jiřina Hauková známá jako členka výtvarnicko-básnické Skupiny 42, jejíž protagonisté se inspirovali pocity člověka z městského prostředí. Jejími uměleckými druhy byli Jiří Kolář, Ivan Blatný, Jan Hanč, Josef Kainar, František Gross, František Hudeček, Kamil Lhoták, u zrodu tohoto uměleckého seskupení stál výtvarný a literární kritik a teoretik Jindřich Chaloupecký, za něhož se Jiřina Hauková v roce 1950 provdala.

V básních Jiřiny Haukové, autorky deseti básnických knih, se zrcadlí problémy člověka, které navozují prostředí, v němž žije, vztahy mezi lidmi, ale i osudové danosti a souvislosti, lidský odpor vůči nim. Básnířka se inspiruje každodenním životem, ale i mimořádnými zážitky z cizích krajů. Vzpomíná na kořeny, z kterých vyrůstala. Zaujaly ji také technické vymoženosti nové doby, aby se pak o to více sklonila před konstantními půvaby přírody, před prazážitky lidstva a hodnotami, na nichž čas nemůže nic ubrat. Nejsilnějšími motivy v její tvorbě, včetně dosud poslední sbírky *Elegie za Jindřichem Chaloupeckým*¹, jsou vztahy k jejím nejbližším a přátelům.

Poznání tvrdé reality ji přivedlo k existencialismu, ke kritickému postoji k životu a k lidskému společenství, odkud už nebylo daleko k revoltě. Od roku 1970 ji postihl zákaz publikování. Přežít vlastní smrt, jak nazvala tento zásah do svého života, jí pomohla tvorba prostřednictvím samizdatu.

Z tohoto období pochází sbírka *Spodní proudy*.²

„Jsou noci temné, ale každý den se dní,
a proto nevzdávám se v úkrytu,
dokud ve mně žije svědomí.“³

Spodní proudy v lidech, vlastní hledání, tragédie lidského údělu, odchod přátel z tohoto světa – to všechno vedlo básnířku ke stále častějším návratům k motivům beznaděje, smrti, viny, zbytečného života, hřbitova, svědomí a zapomnění. Autorka v této sbírce hledá zdroje své životní síly a nachází je nakonec v kraji svého dětství.

Výbor z díla – *Letorosty* z roku 1970, ke kterému napsal doprovodnou studii Bedřich Fučík, byl

1 Hauková, J.: *Elegie za Jindřichem Chaloupeckým*. Verše z let 1990–1992. Praha, nákl. vl. 1992.

2 Hauková, J.: *Spodní proudy*. Mnichov 1988; Brno 1992.

3 Hauková, J.: *Sonet*, in *Spodní proudy*. Brno 1992.

stažen z knihkupeckých pultů a náklad zničen. Nové knižní vydání vyšlo v Mnichově roku 1987 v nakladatelství Poezie mimo domov s přispěním Nadace Charty 77 ve Stockholmu. Svě verše vydávala také v samizdatových edicích Petlice (1983) a Expedice (1984).

Další samizdatovou sbírkou Jiřiny Haukové bylo *Světlo v září*.⁴ Verše z let 1978–1984 uvádí báseň To je můj kraj, pokorná oslava přírody, vyznání rodné zemi, jež v dalších tématech přerůstá do holdu krásám světa, které pomáhají básničce zmírnit tíseň a vnitřní nepokoj. Po verších inspirovaných přírodou (Krajiny) následuje pasáž Obrazy, vzpomínky na přátele z výtvarného prostředí. Pak se básnička vrací k motivům přírody a času, aby vykřičela svou prosbu „vraťme se k čistotě života“. Následuje vzpomínání, uvedené zamyšlením nad záludnostmi paměti. Další část (Svět) je zastoupena vzpomínkami na Itálii, kterými probleskují obavy o osud lidstva. Poslední oddíl (Osud) přináší autorčiny smutky nad bolestmi stárnutí, obavu z blízkosti smrti, která pro ni však nepředstavuje konec bytí, ale lidské zapomnění. Motiv smrti je zde velmi silný, básnička se smrti neděsí, chápe ji jako metamorfózu, dlouhou noc, bezdnou melodii, přirozenou součást bytí. (Zcela jiný je její vztah ke smrti v *Elegiích*, zde – prázdnota, bezútěšnost, nenahraditelná ztráta). Mezi posledními verši zmíněné sbírky je zařazena báseň věnovaná Jindřichu Chalupckému k sedmdesátinám, ve které básnička odkrývá své životní krédo – „nejvyšší poznání je milovat“ a smiřuje se s naplněním svého života.

Motýl a smrt,⁵ sbírka, která vznikla v sedmdesátých letech formou samizdatu, byla šířena v letech osmdesátých, knižního vydání se dočkala roku 1990 v nakladatelství Československý spisovatel v Praze. Tyto verše jsou voláním po člověčenství, inspirované necitlivými vztahy mezi lidmi, tragédiemi člověka dvacátého století, lidskou krutostí a duchovní bídou.

Dosud poslední knihou Jiřiny Haukové jsou již zmíněné *Elegie za Jindřichem Chalupckým* – bolestné výkřiky nad smrtí životního druhu, rekapitulace společné cesty. Osobní neštěstí umocňuje zklamání z rozlíceného světa, představa samoty i rozčarování z mezilidských vztahů. Snad až přílišná černota v momentu osobního smutku přiměla básničku k připojení dovětku jedenácti básní. Vyjadřuje v nich touhu po životě, přestože tu zůstala sama a lidé jako by propadli zlobě, zášti a penězům. Neboť smyslem života je pokračovat v cestě:

„Hnije mi podkoří trpělivosti,
bojím se a zítra chci žít
v tomto světě, který nebude mít klidu,
až Pán Bůh ho nechá zaniknout...“

4 Hauková, J.: *Světlo v září*. Praha 1984.

5 Hauková, J.: *Motýl a smrt*. Verše z let (1970–1975), Praha 1990.